

Περιγραφή μαθήματος **‘Διεθνής Πολιτική Οικονομία’**

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών **‘Διεθνής και Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση και Πολιτική’** του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών

Διδάσκων Αναστάσιος Χάρδας, Επίκουρος Καθηγητής Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Επικοινωνία: achardas@gmail.com

Περιγραφή μαθήματος

Στόχος του μαθήματος είναι η εξοικείωση των φοιτητών με το επιστημονικό υπο-αντικείμενο της Διεθνούς Πολιτικής Οικονομίας (ΔΠΟ). Η ΔΠΟ αποτελεί έναν από τους πλέον ανεπτυγμένους επιστημονικούς κλάδους των Διεθνών Σχέσεων και αντλεί από την πολιτική οικονομία προκειμένου να αναλύσει την διάρθρωση διεθνών φαινομένων. Σε πρώτο επίπεδο θα αναλυθούν τα βασικά θεωρητικά ρεύματα τα οποία έχουν επικρατήσει στην μελέτη της ΔΠΟ. Ο οικονομικός εθνικισμός εστιάζει στον ρόλο του κράτους στην διαμόρφωση υπερεθνικών οικονομικών δομών, ο φιλελευθερισμός τονίζει τις έννοιες της διεθνούς συνεργασίας ανάμεσα στα κράτη προκειμένου να ρυθμίζονται αποδοτικά οι μεταξύ τους οικονομικές σχέσεις και ο ιστορικός δομισμός αντλεί από Μαρξιστικές προσεγγίσεις προκειμένου να καταδείξει τις δομικές ασυμμετρίες του διεθνούς καπιταλισμού. Επιπλέον, θα γίνει αναφορά σε κάποιες θεωρητικές προσεγγίσεις οι οποίες έχουν συμβάλει σημαντικά στην μελέτη της ΔΠΟ χωρίς όμως να έχουν καταστεί κυρίαρχες. Παραδείγματα τέτοιων θεωριών που θα αναπτυχθούν στο μάθημα είναι ο κοινωνικός κονστρουκτιβισμός, η Νέα Οικονομική Γεωγραφία, οι θεωρίες ορθολογικής επιλογής.

Το βασικότερο πλεονέκτημα της ΔΠΟ συγκριτικά με άλλες προσεγγίσεις που βασίζονται στην πολιτική οικονομία είναι ότι δεν παραμένουν στο κανονιστικό επίπεδο ανάλυσης αλλά επιδιώκουν να πλαισιώσουν τις θεωρητικές προσεγγίσεις με εμπειρικά στοιχεία για συγκεκριμένα φαινόμενα και διεργασίες. Στα πλαίσια αυτά, η πρώτη ευρύτερη θεματική με την οποία καταπιάνεται εμπειρικά η ΔΠΟ είναι το διεθνές εμπόριο. Στο μάθημα αναλύονται οι λόγοι ύπαρξης του διεθνούς εμπορίου,

τα οφέλη που έχει για τα κράτη τα οποία συμμετέχουν σε αυτό αλλά και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζει σήμερα το διεθνές εμπόριο κυρίως λόγω των προστατευτικών πολέμων που διαδραματίζονται ανάμεσα σε ΗΠΑ- ΕΕ από τη μία και Ρωσία-Κίνα από την άλλη. Αποσαφηνίζεται ότι το διεθνές εμπόριο διακρίνεται κυρίως ανάμεσα σε εμπόριο σε αγαθά και υπηρεσίες και ότι οι ρυθμιστικές και πολιτικές παράμετροι που το πλαισιώνουν διακρίνονται ανάλογα. Δεδομένης της παράλληλης ανάπτυξης πολιτικών και οικονομικών διεργασιών, όπως αρθρώνονται στο διεθνές πλαίσιο, στο μάθημα δίνεται έμφαση και στην παγκόσμια ρύθμιση του διεθνούς εμπορίου όπως έχει εξελιχθεί μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο.

Η δεύτερη ευρύτερη θεματική με την οποία καταπιάνεται εμπειρικά η ΔΠΟ είναι η παγκόσμια χρηματοπιστωτική και νομισματική αρχιτεκτονική. Τα τελευταία 40 χρόνια παρατηρείται αύξηση των διεθνών ροών κεφαλαίου λόγω της απορρύθμισης των εθνικών χρηματοπιστωτικών συστημάτων. Αντίστοιχες εξελίξεις παρατηρούνται και αναφορικά με τις διεθνείς νομισματικές συναλλαγές, οι οποίες κατέστησαν πολύ περισσότερο απελευθερωμένες κατά την ίδια περίοδο. Παρόλη όμως την επέκταση των διεθνών χρηματοπιστωτικών και νομισματικών συναλλαγών, κατά την ίδια περίοδο παρατηρείται και αύξηση της σημασίας υπερεθνικών θεσμικών δρώντων με ρυθμιστικό ρόλο σε αυτά τα δύο επίπεδα. Έτσι αναπτύσσεται ο ρόλος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου αλλά και ο ρόλος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας στα πλαίσια της Ευρωζώνης. Σημαντική θέση σε αυτές τις συζητήσεις κατέχουν οι παγκόσμιες χρηματοπιστωτικές κρίσεις -με βασικότερη αυτή του 2008/09- και οι επιπτώσεις τους στην παγκόσμια και ευρωπαϊκή πολιτική οικονομία αλλά και σε συγκεκριμένα κράτη.

Η τρίτη θεματική ενότητα της ΔΠΟ είναι η παγκόσμια παραγωγή. Αναλύεται το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης της παραγωγής, η διεθνοποίηση της παραγωγής με την αύξηση των επενδυτικών ροών ανάμεσα στα κράτη. Ο οικονομικός και πολιτικός ρόλος των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων και των Πολυεθνικών Επιχειρήσεων αναπτύσσεται διεξοδικά όπως και οι διαφορετικοί μέθοδοι παραγωγής όπως έχουν εξελιχθεί διαχρονικά στα πλαίσια της καπιταλιστικής παραγωγής. Παράλληλα, αναλύονται στο μάθημα και οι πρόσφατες διαδικασίες 'αποπαγκοσμιοποίησης' οι οποίες φαίνεται να επικρατούν τα τελευταία πέντε έτη. Ο οικονομικός ρόλος του

κράτους επανεξετάζεται από την σχετική βιβλιογραφία και έννοιες όπως εθνική παραγωγή, εθνικό συγκριτικό πλεονέκτημα και παρόμοιες, αποκτούν νέα σημασία στις προσεγγίσεις της ΔΠΟ. Στην συγκεκριμένη ενότητα προσεγγίζεται εμπειρικά και το ζήτημα των ανισορροπιών στις οικονομικές συνθήκες και συνακόλουθα σε όρους πολιτικής επιρροής ανάμεσα στα κράτη του λεγόμενου Παγκόσμιου Βορρά και αυτά του Παγκόσμιου Νότου. Αποσαφηνίζονται οι οικονομικές διεργασίες που δημιουργούν και αναπαράγουν άνισες οικονομικές σχέσεις ανάμεσα σε αυτά τα κράτη και τον ρόλο δομών υπερεθνικής οικονομικής διακυβέρνησης που έχουν διαμορφωθεί προκειμένου να αντιμετωπίζονται αυτές οι ασυμμετρίες. Αυτό το ζήτημα συνδέεται με τις πολιτικές διεθνούς αναπτυξιακής βοήθειας που υλοποιούνται μέσω της Παγκόσμιας Τράπεζας αλλά και μεγάλων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων.

Η τέταρτη ευρύτερη θεματική ενότητα στην οποία οι περισσότερες επιστημονικές μελέτες της ΔΠΟ έχουν εστιάσει, είναι το ζήτημα της περιφερειοποίησης και της περιφερειακής οικονομικής και πολιτικής ολοκλήρωσης. Η συγκεκριμένη θεματική είναι επιστημολογικά εγγύτερα στην πολιτική επιστήμη καθότι εστιάζει σε διαφοροποιημένα μοτίβα υπερεθνικής συνεργασίας που καθορίζουν τα διαφορετικά επίπεδα ολοκλήρωσης που αποτυπώνεται ανάμεσα σε συγκεκριμένα κράτη. Επίσης, οι συζητήσεις αυτές αφορούν κυρίως αλλά όχι αποκλειστικά την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία αποτελεί παράδειγμα της πιο εξελιγμένης περιφερειακής οικονομικής ολοκλήρωσης. Στο μάθημα εξετάζονται και άλλες μορφές υπερεθνικής συνεργασίας οι οποίες παρότι λιγότερο δεσμευτικές από την ΕΕ για τα συμβαλλόμενα μέρη, έχουν σταδιακά αποκτήσει σημαντική πολιτική σημασία. Παραδείγματα είναι οι BRICS, οι G-7 κτλ.

Περίγραμμα μαθήματος

1. **Εισαγωγή.** Οριοθέτηση του επιστημονικού αντικειμένου της ΔΠΟ. Μεταξύ διεθνών σχέσεων και πολιτικής οικονομίας
2. **Βασικά θεωρητικά ρεύματα της ΔΠΟ.** Οικονομικός εθνικισμός, φιλελευθερισμός, ιστορικός δομισμός. Βασικοί θεμελιωτές της ΔΠΟ
3. **Λιγότερο ανεπτυγμένες θεωρητικές προσεγγίσεις στην ΔΠΟ.** Κοινωνικός κονστρουκτιβισμός, Νέα Οικονομική Γεωγραφία κτλ.

4. **Διεθνές εμπόριο I.** Θεωρίες διεθνούς εμπορίου, οφέλη από το διεθνές εμπόριο, η επιστροφή του προστατευτισμού
5. **Διεθνές εμπόριο II:** Θεσμικό πλαίσιο διεθνούς εμπορίου και η εξέλιξη του (από την Γενική Συμφωνία Δασμών και εμπορίου έως τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου). Σύγχρονες προκλήσεις που αντιμετωπίζει το διεθνές εμπόριο
6. **Παγκόσμια χρηματοπιστωτική και νομισματική αρχιτεκτονική I.** Από το Bretton Woods στην πλήρη απελευθέρωση των συναλλαγών. Χρηματοπιστικοποίηση και επιπτώσεις. Δημιουργία ΟΝΕ. Υπερεθνική ρύθμιση
7. **Παγκόσμια χρηματοπιστωτική και νομισματική αρχιτεκτονική II.** Η επίδραση της χρηματοπιστικοποίησης στην έλευση της κρίσης του 2007/08. Αντιμετώπιση της κρίσης της Ευρωζώνης
8. **Παγκόσμια παραγωγή I.** Ορισμοί της έννοιας της παγκοσμιοποίησης. Διεθνοποίηση παραγωγής, πολιτικές και οικονομικές επιπτώσεις της ανάπτυξης του διεθνούς κεφαλαίου
9. **Παγκόσμια παραγωγή II.** Μέθοδοι παραγωγής (τεϊλορισμός, φορντισμός, κτλ.). Οικονομικές ανισορροπίες ανάμεσα στον παγκόσμιο Βορρά και Νότο
10. **Παγκόσμια παραγωγή III.** Διεθνής αναπτυξιακή βοήθεια. Διαδικασίες μείωσης των ροών παγκοσμιοποίησης
11. **Περιφερειακή οικονομική και πολιτική ολοκλήρωση.** Οι έννοιες περιφερεισμός, περιφερειακή ολοκλήρωση κτλ. Το παράδειγμα της ΕΕ και σύγκριση με άλλα παραδείγματα περιφερειακής ολοκλήρωσης
12. **Παρουσίαση εργασιών I**
13. **Παρουσίαση εργασιών II. Σύνοψη**

Ενδεικτική βιβλιογραφία (θα δοθεί επιπλέον βιβλιογραφία ανάλογα με τα θέματα των εργασιών/παρουσιάσεων)

Κόντης Α. και Τσαρδανίδης Χ. (επιμ.) (2012) *Διεθνής Πολιτική Οικονομία*, Αθήνα: Παπαζήσης

Μανώλη, Π. και Μαρρής, Γ. (2015) *Εισαγωγή στη Διεθνή Πολιτική Οικονομία*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών

Χα Τζουν Τσανγκ (2012) *23 αλήθειες που δεν μας λένε για τον καπιταλισμό*. Αθήνα: Καστανιώτης

Baylis, J. S. and Owens, P. (2013) *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής: Μια εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.

Bowles, S. and Edwards. R. (2011) *Κατανοώντας τον Καπιταλισμό. Ανταγωνισμός, εντολή και μεταβολή στην οικονομία των ΗΠΑ*. Αθήνα: Gutenberg.

Cohn Th. (2009) *Διεθνής Πολιτική Οικονομία*. Αθήνα: Gutenberg

Heilbroner, Robert (1999) *Οι φιλόσοφοι του οικονομικού κόσμου*. Αθήνα: Κριτική

Ο'Brien R. (2011) *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία*. Αθήνα: Παπαζήση.

Ravenhil John (επιμ.) (2018) *Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία*. Θεσσαλονίκη: Τζιόλα.

Rodrik D. (2012) *Το Παράδοξο της Παγκοσμιοποίησης*. Αθήνα: Κριτική